

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De bruggen van Piet Kramer [Bespreking van: S. Baggelaar, P. van Schaik (2016) Piet Kramer: bruggenbouwer van de Amsterdamse School]

Eijkelboom, G.; Vermeer, G.

Publication date

2016

Document Version

Final published version

Published in

Binnenstad

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Eijkelboom, G., & Vermeer, G. (2016). De bruggen van Piet Kramer [Bespreking van: S. Baggelaar, P. van Schaik (2016) Piet Kramer: bruggenbouwer van de Amsterdamse School]. *Binnenstad*, 50(277), 57.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

De bruggen van Piet Kramer

Op de website van de uitgeverij Stokerkade presenteert de tweede auteur van het boek zich vooral als een enthousiast boekenmaker. Dat is aan het boek te merken. De vormgeving toont uiterst verzorgd en de pagina's staan bol van de afbeeldingen, waaronder veel nieuwe foto's van de genoemde auteur (met hier en daar zo'n vervelend slotje, waardoor alle bruggen in de wereld momenteel geteisterd lijken te worden), maar ook veel oude. Gelukkig zijn er tevens een groot aantal ontwerptekeningen afgebeeld die Kramer vervaardigde in dienst van de Dienst Publieke Werken van de gemeente Amsterdam. Vanaf 1916 tot 1952 ontwierp hij voor de gemeente een eindeloos lijkende reeks bruggenontwerpen, waarvan de meeste ook ten uitvoer zijn gebracht. Tal van detailfoto's van het kunstsmeed- en beeldhouwwerk aan deze bruggen geven een goede indruk van de ambachtelijke kwaliteiten die aanwezig waren bij zowel de ontwerper als de uitvoerenden.

Voor de toegankelijk geschreven teksten in het boek hebben de auteurs zich vermoedelijk beperkt tot de bestaande literatuur, maar daarin hebben zij veel interessants opgediept, mede dankzij het vele wat al over de bruggen van deze architect was verschenen. Hoewel de architect zijn leven lang bruggen ontwierp voor Publieke Werken, staat het archief van PW niet vermeld in het lijstje van geraadpleegde bronnen. Kramers prachtige tekeningen bevinden zich nu in Het Nieuwe Instituut in Rotterdam. Daar is wel uit geput.

Siersmeedwerk

Bij het bladeren door het boek werd ik gegrepen door het sierlijke kunstsmeedwerk, dat vooral in de vooroorlogse bruggen opvallend aanwezig is. Een kadertekst op pagina 45 besteedt hier expliciet aandacht aan, maar laat achterwege hoe dit uiterst sierlijke en gedetailleerde smeedwerk tot stand kwam en wie dit konden maken. De auteurs voeren een niet-geverifieerde anekdote aan dat Kramer, als de smid niet wist hoe hij het ontwerp moest uitvoeren, de hamer even overnam om het hem voor te doen. Zo zal het toch in de regel niet gegaan zijn. Kramer stond er zeker om bekend dat hij veel op had met siersmeedwerk. Zo trad hij op een tentoonstelling van smeedwerk in Den Bosch in januari 1939 op als spreker voor de Katholieke Smeden van Nederland, Sint Eloy. In zijn toespraak hekelde hij de ontaarding van het vak en hield hij zijn publiek voor, dat het terrein weer heroverd moest worden. Een goede smid was een soort tovenaars, die bruikbaarheid kon paren aan kunstwaarde. Hij kon ook de mooiste kunstvoorwerpen vervaardigen. Dat het

Amsterdam telt meer dan 1500 bruggen. Maar liefst zo'n tweehonderd daarvan zijn ontworpen door de architect P.L. (Piet) Kramer (1881-1961), een belangrijke vertegenwoordiger van de Amsterdamse school. Over zijn bruggen is nu een overzichtswerk verschenen.

siersmeedwerk in Kramers latere werken langzaam verdween zal misschien net zo veel te maken hebben gehad met de veranderende smaak als met de beschikbaarheid van de kunde.

Ateliers Winkelman

Wie het meeste van dit kunstige smeedwerk op de bruggen uitvoerde, vermelden de auteurs pas voor het eerst op een opvallende plaats op pagina 73. De bron hiervan zal ongetwijfeld de in meerdere landelijke dagbladen gepubliceerde aanbesteding van de gemeente Amsterdam van februari 1925 zijn geweest: 'het maken en stellen van leuningingen van siersmeedwerk voor de bruggen in de Raadhuisstraat en over de Prinsengracht vóór de Rozengracht, gewicht pl.m. 43.750 kg. Minste inschrijver Ateliers voor Kunstnijverheid H.J. Winkelman, Amsterdam, f 28.715.' Het smeedwerk voor deze brug werd dus gewoon gegund aan de laagste inschrijver. Zo kwam Winkelman vaker aan opdrachten, bijvoorbeeld in 1925 voor de leuningingen voor de brug over het Noorder Amstelkanaal voor de J.M. Coenenstraat en in 1928 voor de vaste bruggen in de Kinkerstraat. In beide gevallen betrof dit bruggen van Kramer.

De Ateliers voor Kunstnijverheid Winkelman waren gevestigd in de Jordaan in een fabriek met aan de ene kant als adres Westerstraat 99 en aan de andere kant Anjelierstraat 62-70. Op de plaats van dit gebouw staat tegenwoordig nieuwbouw, maar er resteert nog wel een beschrijving van een brand in 1927, die uitgebreid aandacht kreeg in dagblad *Het Volk*: 'Het fabrieksgebouw [...] bestaat uit twee gedeelten in het midden waarvan, inpan-dig gebouwd, een twee verdiepingen hoog, grootendeels van hout opgetrokken fabrieksgedeelte staat, dat op de bovenste verdieping met houten steigers en trappen aan de beide andere fabrieksgedeelten is verbonden. De brand bracht veel schade toe: 'De beide verdiepingen, waarop de bronserij en de slijperij gevestigd waren, zijn geheel uitgebrand; de kap der bovenste verdieping is grotendeels uitgebrand. Gelijkstraats, in een groote ruimte, tusschen de Westerstraat en de Anjelierstraat gelegen, bevindt zich de smederij. Hier is uiteraard groote waterschade aangericht, tengevolge waarvan verschillende machines, o.a. die welke bij het kunstsmeedwerk worden gebruikt, ernstig beschadigd zijn.' Gelukkig, zo wist de krant te melden, betaalde de verzekering alle schade en inderdaad zette het bedrijf de activiteiten gewoon voort.

Het maken van brugleuningingen van kunstsmeedwerk was niet de hoofdactiviteit van het bedrijf, voor zover dat nog uit het nog overgeleverde archief valt op te maken. Ze maakten

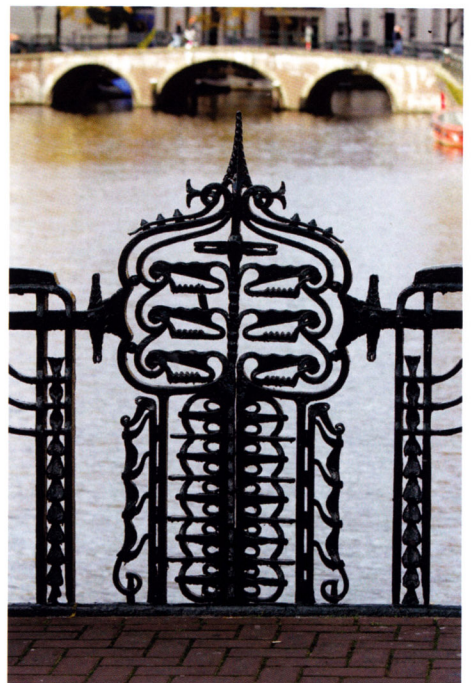

binnen en buiten Amsterdam tientallen smeedijzeren, bronzen of koperen winkelpuien, bijzondere deuren, gebrandschilderde glas-in-loodramen, lampen, lantaarns en lichtreclames. Gerenommeerde winkelbedrijven behoorden tot hun klanten. Zo vervaardigde het bedrijf omstreeks 1928 een winkelpui voor het kledingmagazijn Gerzon op Kalverstraat 72-80. Voor De Bijenkorf in Rotterdam naar ontwerp van W.M. Dudok vervaardigde Winkelman de bronzen onderdelen. De bronzen deuren van de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten aan de Stadhouderskade zijn ook het werk van Winkelman.

Het boek is heerlijk om in te bladeren en hier en daar wat aandachtiger te bekijken, maar over het onderwerp en alle deelgebieden, zoals het siersmeedwerk, valt nog steeds heel wat te onderzoeken.

Gert Eijkelboom en Gerrit Vermeer

Sebas Baggelaar en Pim van Schaik, *Piet Kramer. Bruggenbouwer van de Amsterdamse School*, Amsterdam (Stokerkade) 2016. Prijs: € 24,50

Brug 43 Leidsestraat. Het spectaculaire smeedwerk op de bruggen van Kramer kon tot stand komen dankzij de toenmalige gespecialiseerde ateliers. (foto: Pim van Schaik)